

GENÇLİĞİN YÜZLERİ

ŞİMDİ SÖZ GENÇLİKTE!

Gençliğin Yüzleri Politika Önerisi III: Gençlerin Temel İhtiyaçlara Erişimi

Yayına hazırlayan: daktilo1984

daktilo1984

 MEDAR
Maliye Araştırmaları Derneği

 NDI
NATIONAL
DEMOCRATIC
INSTITUTE

 SOSYAL
İKLİM

Giriş

Gençliğin Yüzleri, 18-30 yaş arası gençlerin sesini topluma ve karar alıcılara duyurmak üzere gençlerin ortak akıl ile kurguladığı bir çözüm üretme çalışmasıdır. Bu çalışma ile 2023 genel seçimlerinde genç seçmenlerin sorunlarının ve taleplerinin, siyasi partiler tarafından görünür olması ve parti politikalarına girmesi hedeflenmektedir. 2023 genel seçimlerinde ilk kez oy kullanması beklenen genç seçmen sayısı yaklaşık 7 milyon, Y ve Z kuşağı olarak adlandırılan 40 yaş altı genç seçmenlerin toplam büyüklüğü 32 milyondur. Gençliğin Yüzleri, 18-30 yaş arasındaki genç seçmenlerin bu potansiyelini hedeflemektedir. Gençliğin Yüzleri Projesi kapsamında 8 şehirde düzenlenen forumlarda gençlerin başlıklarını kendilerinin belirlediği, 693 gencin katıldığı, 153 tartışma oturumu gerçekleştirilmiştir. Bu oturumlarda tüm katılımcılara açık olarak yürütülen tartışmalar anonim olarak ana hatlarıyla raporlanmış, elde edilen veriler belirlenen sorun başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Bu sorunlardan en fazla öne çıkan 4 tanesi tespit edilmiş ve her biri için bir politika önerisi raporu hazırlanmıştır. Öncelikli sorunların tespiti ve çözüme ilişkin beklenti ve ihtiyaçların dile getirilmesi için gerçekleştirilen tartışmalardan yola çıkılarak hazırlanan bu politika önerisi raporu, gençliğin gündemini siyasi partilerin, milletvekili adaylarının ve genel olarak karar alıcıların gündemiyle buluşturma amacı taşımaktadır.

Tartışmaların analizi ve sınıflandırılmasıyla elde edilen forum verileri güncel yasal durum, uygulamalar, istatistikler ve araştırmalar ışığında ele alınmış; tartışmalarda öne çıkan sorunların seçilme nedenleri ve dayanakları, ulusal ve uluslararası ölçekte açık kaynak verilerle desteklenmiştir. Yine bu bağlamda karar alıcılar tarafından uygulanabilir çözüm önerileri oluşturulurken hem ulusal hem de uluslararası mevzuat ve örneklerden yararlanılmaya çalışılmıştır. Politika raporunda sunulan çözüm önerileri, sorun bulgularıyla bire bir karşılıklık esasıyla oluşturulmamıştır. Bunun yerine birden fazla sorunu, sorunların dile getirildiği kapsamı da açacak şekilde aynı anda hedef alan öneriler biçiminde düzenlenmiştir.

Forumlarda öne çıkan 4 sorun başlığından biri “Temel İhtiyaçlar” olmuştur.

Yönetici Özeti

- **Türkiye yoksullaşırken gençler temel ihtiyaçlarını karşılayamaz hâle geldi:** Türkiye’de 2018 yılından beri hissedilir biçimde bir yoksullaşma ve alım gücü düşüşü yaşanmaktadır. İçinde harçlık veya burs ile yaşamını sürdüren öğrencilerin de bulunduğu sabit gelirlili vatandaşlar enflasyon ve hayat pahalılığından en çok etkilenen kesim oldu. Alım gücündeki düşüş ekonomik olarak ailesine bağımlı veya çalışma hayatının başında olduğu için görece düşük ücretlere çalışan gençler tarafından daha yoğun hissedildi.
- **Barınma talebi artarken barınma koşulları kötüleşti:** Uluslararası etkenler nedeniyle artan barınma talebi hem ev fiyatlarının hem de kiralara artmasına sebep oldu. Fiyatların artması nedeniyle öğrencilerin yurt talebi arttı. KYK’nın yurt talebini karşılamak için yaptığı kapasite artırımı yurt koşullarına da olumsuz yansıdı.
- **Yoksullaşma beslenmede de kendini gösterdi:** Barınma için yurtlara, sosyalleşmek için ise kampüslere gösterilen ilgi beslenme sorununu da gündeme getirdi. Gençlerin yoksullaşmayla birlikte beslenme ihtiyaçları için yurt ve üniversite yemekhanelerini daha fazla tercih etmeye başladı. Ancak ekonomik kötüleşme yemekhanelerde sunulan gıda kalitesine de yansıdı.
- **Sağlık hizmetine erişim güçleşti:** Kamu hastanelerinde yığılmalar ve sağlık hizmetinin kalitesinde ciddi bir düşüş gözlemlendi. Muayene süreleri kısılırken, randevu tarihlerini bekleme süresi uzamaya başladı.
- **Yoksullaşma, cinsiyet eşitsizliğine de yansıdı:** Genç kadınların sağlık ve zorunlu hijyen masrafları genel yoksullaşma eğilimiyle birlikte arttı. LGBTİ+’lar açısından ekonomik kötüleşme, maruz kalınan cinsiyet eşitsizliğinin daha şiddetli hissedilmesine yol açtı.
- **Artan ulaşım maliyetleri yaşamı zorlaştırıyor:** Hem şehir içi hem de şehirlerarası ulaşım giderlerindeki artış, gençler açısından yaşamsal bir sorun teşkil ediyor. Şehirlerarası ulaşım maliyetlerinin artışı şehir dışında okuyan öğrencilerin ailelerini ziyaret etmelerini bile zorlaştırdı.
- **Barınma gençler için en büyük sorunlardan biri:** Konut kiralardaki fahiş artışların yanı sıra gençler özellikle KYK yurtlarında barınma, beslenme, hijyen ve çalışma koşullarının yetersizliğinden şikayet ediyor. Bazı yurt odalarında 6-8 öğrencinin birlikte kaldığı, internet altyapısının kalitesiz olduğu, hatta birçok yurttan internete erişimin olanaksız olduğu dile getiriliyor. Devlet yurdunda kalamayan, konut kiralayacak imkânı da olmayan bazı öğrenciler mecburi olarak tarikat ve cemaatlerin kontrolünde olan vakıf ve dernek yurtlarına yöneliyor.
- **Kiradan sonra en büyük gider kalemi ısınma:** Doğalgaz fiyatlarındaki artış ısınmayı güçleştiriyor.
- **Beslenme maliyetleri artıyor, kaliteli gıdaya erişim güçleşiyor:** Öğrenciler pahalılık nedeniyle yeterli besine, besleyici ve sağlıklı gıdalara ulaşmakta güçlük çekiyor.
- **Gençler sağlık hizmetlerine erişemiyor:** Azalan hekim sayısı ve artan hasta talebiyle birlikte bazı branşlarda randevu bulmak aylar sürebiliyor. Randevu sorununa çözüm olarak Merkezi Hekim Randevu Sistemi’ndeki randevu aralığının beş dakikaya indirilmesi de sağlık hizmetinin kalitesini olumsuz etkiliyor.
- **Teknolojik ürünlere erişim ve altyapı eksikliği gençlerin geleceğini olumsuz etkiliyor:** Alım gücü düşüşü nedeniyle en fazla sıkıntı, bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi teknolojik ürünlere erişimde yaşanıyor. Dijital ve elektronik müzik aletlerinde de benzer bir durum söz konusu. Altyapı ve donanım pahalılığı nedeniyle ekonomik girişimde bulunmak isteyen gençler de güçlük yaşıyor, inovasyon kapasitesi verimli kullanılamıyor.

- **Şehir içi ulaşımda genç indirimini sağlanabilir:** Şehir içi ulaşımda öğrenci olsun olmasın belli bir yaş sınırı altında gençlere indirimli ulaşım imkânları sağlanabilir. Öğrenci indiriminin genç indirimini olarak revize edilmesi yoksullaşma karşısında gençlere nefes aldırarak bir uygulama olabilir.
- **Üniversite öğrencilerinin ulaşım maliyetleri azaltılmalı:** Üniversite birimleri arasında öğrencilere özel ücretsiz toplu taşıma araçları yaygınlaştırılabilir. Üniversite kampüsleri ile barınma ve sosyalleşme alanları bütünlük içinde planlanmalı ve inşa edilmeli.
- **Toplu taşıma daha erişilebilir kılınmalı:** Belli başlı ana güzergâhlardaki toplu taşıma araçlarının çalışma süreleri daha geç saatlere kadar devam ettirilebilir, böylece gençlerin ulaşım için özel araçlara bağımlılığı ve ulaşım giderleri azaltılabilir.
- **Şehirlerarası seyahat için öğrencilere yönelik vergi indirimi:** Ulaştırma Bakanlığı, gençlerin şehirlerarası seyahatini kolaylaştırmak için karayolu ve havayolu yolcu taşımacılığı firmalarına özel bir vergi indirimi sağlayabilir.
- **Barınma koşullarını iyileştirecek önlemler bütünsel olarak ele alınmalı:** Devlet yurtlarının sayısı artmalı, kapasiteleri ve barınma koşulları iyileştirilmeli. Üniversite çevrelerinde mülkiyeti kamuya ait olacak şekilde öğrencilere yönelik toplu konut alanları öğrencilere sunulabilir. Emlak piyasasındaki artışların vergilendirme yoluyla belli ölçüde kontrol altına alınması da barınma sorununun çözümüne katkı sunacaktır. Öğrenci burs ve kredilerine, konut kiralayan öğrencilere özel olarak şehre göre belirlenecek oranlarda kira yardımı eklenebilir.
- **Beslenme gençlerin en yaşamsal sorunlarından biri:** Beslenme yetersizlikleri gençlerin fizyolojik ve psikolojik gelişimleri ile iyi olma hallerine olumsuz etki etmektedir. Yurt ve üniversitelerdeki yemekhanelerin iyileştirilmesi ve denetiminin yanı sıra gençlerin beslenme eksiklerini giderecek burs ve kredi miktarları, hükümet tarafından alım gücü düşüşünü önleyecek şekilde yeniden düzenlenmeli.
- **Gençler için özelleşmiş sağlık hizmetleri:** Öğrenciler için üniversite bünyesinde sunulan tıbbi hizmetler geliştirilip yaygınlaştırılabilir. Medikososyal merkezlerinin kapasitesi artırılabilir, hizmet alanları çeşitlendirilebilir. Gençlere psiko-sosyal destek sağlayan birimlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- **Yoksullaşmanın cinsiyet eşitsizliğini derinleştirmesi engellenmeli:** Hijyenik ped gibi kişisel hijyen ve temel sağlık ürünlerine ulaşımı kolaylaştıracak önlemler alınmalı, ihtiyacı olan gençler için ücretsiz temin edilmeli. HPV aşısının ücretsiz ve yaygın şekilde yapılabilmesi için gerekli mevzuat düzenlemesi yapılmalı.
- **Teknolojiye erişim bir temel ihtiyaç olarak değerlendirilmeli:** Teknolojik ürünlerde vergiler düşürülmeli. İnternet altyapısı yaygınlaştırılmalı ve güçlendirilmeli. Daha ucuz ve kaliteli internet sağlanmalı. Teknoloji alanına yatırım yapan genç girişimcilerin vergi yükü azaltılmalı.
- Öğrenci kartları standartlaşmalı, ülke genelinde aynı işlevlere sahip olmalı. Sınav harçları düşürülmeli. Yarı-zamanlı iş olanakları yaygınlaştırılmalı.

Gençlerin Temel İhtiyaçlarını Karşılama Güçleşiyor

Türkiye’de 2018 yılından beri hissedilir biçimde bir yoksullaşma ve alım gücü düşüşü yaşanmaktadır. Yoksullaşmaya paralel olarak kamu kurumlarının özerkliklerinin zayıflaması, bürokratik kapasitenin daralması ve ekonomi yönetiminin öngörülebilirliğinin azalması tüm ekonomik göstergeleri kötüleştirdi. Türk lirası, yabancı para birimleri karşısında hızlı bir şekilde değer kaybetti. 2018 senesinin Haziran ayında 3.8 TL’ye karşılık gelen 1 ABD Doları, 2023 senesinin Mart ayında 19 TL’ye yükseldi. Bu artış, enflasyonu tetikledi ve fiyatlar hızlı bir şekilde artmaya başladı. İçinde harçlık veya burs ile yaşamını sürdüren öğrencilerin de bulunduğu sabit gelirli vatandaşlar ise enflasyon ve hayat pahalılığından en çok etkilenen kesim oldu. Zira fiyatlardaki artış sadece onların sosyalleşme davranışlarını etkilemedi, aynı zamanda temel ihtiyaçlarını karşılarken bile zorlanmalarına sebep oldu.

Ekonomideki bozulma pandemi sonrası dünya çapında yaşanan enflasyon artışı ile birleşince, yakıt fiyatlarının artmasına, dolayısıyla ulaşım maliyetlerinin de trajik şekilde yükselmesine sebep oldu. Bu durum genel olarak mal ve hizmet fiyatlarını etkilerken, toplu taşıma ve seyahat giderlerinin de hızlı şekilde yukarıya tırmanması sonucunu doğurdu. Maalesef Türkiye, petrol fiyatlarındaki artışı, dolar kurunun yükselişiyle birlikte yaklaşık 5 kat daha derinden hissetti. Alım gücündeki düşüş ekonomik olarak ailesine bağımlı veya çalışma hayatının başında olduğu için görece düşük ücretlere çalışan gençler tarafından daha yoğun hissedildi. 20-30 yaş aralığındaki gençlerin yarıdan fazlası ailesine bağımlı durumda yaşamakta.¹ Dolayısıyla gençler ekonomik kötüleşmeye karşı daha kırılgan bir konumda.

Ülkedeki ekonomi performansındaki değişim siyasi sistemdeki değişimle paralel bir seyir izledi. Türkiye’ye yabancı sermaye akışının gerilemesiyle oluşan sermaye açığını kapatmak için turizmin yanı sıra ülkedeki konut piyasası da uluslararasılaştırıldı. Belirlenen alt limitin üzerindeki tutarlara ev alan yabancı uyruklu kişilere ve ailelerine vatandaşlık ve Türk pasaportu verilmesi; kira kontratı olan yabancıların oturma izni elde etmesi; Suriye, Ukrayna, Rusya gibi ülkelerdeki güvenlik koşullarının Türkiye’yi sığınmacı ve göçmenler açısından çekici hale getirmesi; sınır denetimlerinin yeteri kadar sıkı tutulmaması ve birçok ülkeyle imzalanan vize serbestisi anlaşmaları gibi faktörler sebebiyle artan barınma talebi, hem ev fiyatlarının hem de kiralıkların artmasına sebep oldu. Pandeminin hemen ardından baş gösteren barınma krizi, elbette en çok yüz yüze eğitim için üniversite okudukları şehirlere gitmesi gereken öğrencileri etkiledi. Kiralık ev arzının azalması ve fiyatların artması nedeniyle öğrencilerin yurt talebi arttı. Ev bulabilenler ise ağırlaşan ısınma ve sabit gider maliyetlerini karşılamakta zorlandıkları için bir süre sonra yine yurtlara yöneldiler. Bu sorunu çözmek için Kredi Yurtlar Kurumu tarafından yurt sayılarının ve kapasitelerinin artırılması yoluna gidildi. Neticede artan talebi karşılayabilmek amacıyla yapılan düzenlemeler yurttaki barınma koşullarını da kötüleştirdi. Yurt odası başına düşen öğrenci sayısı arttı.

Barınma için yurtlara, sosyalleşmek için ise kampüslere gösterilen ilgi beslenme sorununu da gündeme getirdi. Gençlerin yoksullaşmayla birlikte beslenme ihtiyaçları için yurt ve üniversite yemekhanelerini daha fazla tercih etmeye başladı. Ancak ekonomik kötüleşme yemekhanelerde sunulan gıda kalitesine de yansdı. Üniversite öğrencileri sosyal medya hesaplarından üniversite yemekhanelerinde verilen günlük menülerin fotoğraflarını

¹ <https://sodev.org.tr/wp-content/uploads/2021/05/SODEV-Genclik-Arastirmasi-Raporu-19.05.2021.pdf>

paylaşarak kötüleşmeye dikkat çekmeye çalıştı. Artan maliyetler ve yükselen talep yemeklerin kalitesini ve miktarını düşürdü. Okul ve yurtlarda dışarıya oranla uygun fiyatlara temin edilen yemekle hayatını sürdürmeye çalışan öğrenciler için yetersiz ve niteliksiz beslenme sorunu ortaya çıktı.

Ülke ekonomik koşulları ulaşım, barınma, sosyalleşme, beslenme gibi ihtiyaç alanlarının yanı sıra gençlerin sağlık hizmetlerine erişimini de olumsuz etkiledi. Sıkça doktor göçü diye adlandırılan, daha iyi yaşam ve çalışma koşulları için ülkeyi terk eden nitelikli insan göçünün de etkisiyle kamu sağlık sistemi ağırlaştı. Kamu hastanelerinde yığılmalar ve sağlık hizmetinin kalitesinde ciddi bir düşüş gözlemlendi. Örneğin, muayene süreleri kısılırken, randevu tarihlerini bekleme süresi uzamaya başladı. Bu değişim nitelikli sağlık hizmeti almak isteyen kişileri sağlık ihtiyaçları için özel hastanelere yönlendirirken, özel hastanelerde sunulan hizmetler maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle gençler açısından erişilebilir olmaktan çıktı.

Pandemi deneyimiyle birlikte, hem eğitim hem istihdama katılım açısından teknolojik okuryazarlık ile teknolojik altyapı ve donanıma erişimin temel ihtiyaçlar içerisinde değerlendirilmesinin bir gereklilik olduğu anlaşıldı. Kahramanmaraş depremi ise iletişim araçlarına ve altyapılarından yararlanabilmenin önemini bir kez daha gözler önüne serdi. Bilgisayar, akıllı telefon, internet erişimi gibi kaynakların temel ihtiyaç maddesi olarak kabul edilmesi ve erişimin yaygınlaştırılması yönünde farkındalık gelişirken, gençlerin ekonomik koşullarının, çoğunlukla ithal edilen bu ürünlerin döviz kuru sebebiyle sürekli yükselen maliyetlerini karşılamaya elverişli olmadığı gözlemlendi.

Yoksullaşma ve temel ihtiyaçlara erişimin zorlaşması, bazı alanlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliği kaynaklı sorunları da derinleştirdi. Genç kadınların sağlık ve zorunlu hijyen masrafları genel yoksullaşma eğilimiyle birlikte arttı. Öte yandan barınma, burs, sağlık hizmetlerine erişim gibi başlıklarda dezavantajlı durumda olan LGBTİ+'lar açısından ekonomik kötüleşme, maruz kalınan cinsiyet eşitsizliğinin daha şiddetli hissedilmesine yol açtı.

Bulgular

Artan ulaşım maliyetleri yaşamı zorlaştırıyor

Hem şehir içi hem de şehirlerarası ulaşım giderlerindeki artış, gençler açısından yaşamsal bir sorun teşkil ediyor. Şehir için ulaşım maliyetlerinin artışı gençlerin okul veya işe gitmek gibi günlük zorunluk etkinliklerini gerçekleştirmelerini daha külfetli bir hale getirdi. Öte yandan şehirlerarası ulaşım maliyetlerinin artışı ise şehir dışında okuyan öğrencilerin ailelerini ziyaret etmelerini bile zorlaştırdı. Oluşan tabloda gençler üniversite hayatının tamamlayıcı bir parçası olan sosyal, kültürel veya turistik etkinliklere katılmaktan fedakârlık yapmak zorunda kaldıklarını dile getiriyor.

Gençler yeni kurulan üniversitelerin kampüs çevrelerinde boş arazi olmasına rağmen yurtların kampüs dışına ve uzak bir bölgeye inşa edilmesinden yakınıyor. Öğrencilerin eğitime erişmek için mutlaka toplu taşıma kullanmak zorunda olması ilave ulaşım maliyetleri yaratıyor.

Barınma gençler için en büyük sorunlardan biri

Kapasite yetersizliği veya kötü koşullar nedeniyle yurtlarda kalamayan öğrenciler konutlara yöneldi, ancak son dönemde konut kiralardaki fahiş artışlar bunu da güçleştirdi. Örgün eğitimdeki üniversite öğrencisi sayısı 4 milyona yaklaşırken Eylül 2022 itibarıyla yapılan çalışmalarla KYK'ya bağlı yurt kapasitesi 825 bin kişiye çıkarıldı.² Başka bir ifadeyle devlet yurtları beş öğrenciden yalnızca birini barındırma kapasitesine sahip durumda. Öte yandan özel yurtlarda yatak kapasitesi 463 bin iken bunun yarısından fazla boştur.³

Gençler özellikle KYK yurtlarında barınma, beslenme, hijyen ve çalışma koşullarının yetersizliğinden şikayet ediyor. Bazı yurt odalarında 6-8 öğrencinin birlikte kaldığı, internet altyapısının kalitesiz olduğu, hatta birçok yurttan internete erişimin olanaksız olduğu dile getiriliyor.

Son yıllarda konut kiralarda yaşanan hızlı artış da öğrencilerin barınma sorununu derinleştiren bir diğer etken olarak karşımıza çıkıyor. 2020'den 2022'ye kadar ortalama konut kirası İstanbul'da yüzde 320, Ankara'da yüzde 270, İzmir'de yüzde 270, Antalya'da yüzde 395 ve Bursa'da yüzde 173 oranında artış gösterdi.⁴ Gençler, barınma giderlerindeki artışın yanı sıra ev sahiplerinin öğrencilere ve bekâr gençlere ev kiralama konusundaki isteksizliği ve özellikle genç kadınların maruz kaldığı çevre baskısı gibi sorunlar nedeniyle barınma sorununun daha da derinleştiğinden yakınıyor.

Devlet yurdunda kalamayan, konut kiralayacak imkânı da olmayan bazı öğrenciler mecburi olarak tarikat ve cemaatlerin kontrolünde olan vakıf ve dernek yurtlarına yöneliyor. Gençler bu yurtlarda baskı, yaşam tarzına müdahale ve siyasi yönlendirmelere maruz kaldıklarını belirtiyor. Barınma krizine bir yanıt olarak hükümet bu yurtlara finansman desteğinde bulunarak öğrencilerin ücretinin bir kısmını karşılıyor.

² <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/bakan-kasapoglu-kyk-tarihimizin-en-yuksek-yerlestirme-oranini-yuzde-80-ile-gerceklestirdik/2678685>

³ https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/15142558_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2021_2022.pdf

⁴ <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/istanbulda-5-bin-liranin-altinda-2-ilce-kaldi-iste-5-buyuk-sehirdeki-ev-kiralari-42171479>

Foruma katılan gençler kira giderlerinden sonra kendilerini en çok zorlayan gider kaleminin ısınma maliyeti olduğunu belirtiyor. Doğalgaz fiyatlarındaki artış ısınmayı güçleştiriyor. Gençler ısınma maliyetini azaltmak için daha az doğalgaz tüketmeye çalıştıklarını dile getiriyor ve bu nedenle kış aylarında yeterince ısınmadıklarından yakınıyor.

Beslenme maliyetleri artıyor, kaliteli gıdaya erişim güçleşiyor

Öğrenciler pahalılık nedeniyle yeterli besine, besleyici ve sağlıklı gıdalara ulaşmakta güçlük çekiyor. Yetersiz beslenme fizyolojik ve psikolojik sorunlara yol açabiliyor. Yurtlarda kalan gençler yemeklerin kötü ve yetersiz olmasından yakınırken, özel konutlarda kalan gençler gıda fiyatlarındaki artış nedeniyle özellikle protein içeren besinler tüketmenin giderek zorlaştığını belirtiyor. Yine gençlere göre yurtlarda verilen yemekler karbonhidrat ağırlıklı ve protein yönünden zayıf, besleyiciliği düşük ve sağlıksız. Birçok öğrenci başka seçeneği olmadığı için bu gıdalarla beslenmeye çalışıyor.

Çalışan gençler açısından da beslenme giderlerinin artışı ciddi bir sorun teşkil ediyor. Gençler işyerinden kendilerine sağlanan yemek kartları ile market alışverişi yaparak ev ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıklarını belirtiyor. Dolayısıyla günlük beslenme ihtiyacı alternatif yöntemlerle karşılanmaya çalışılıyor.

Gençler sağlık hizmetlerine erişemiyor

Temel ihtiyaçlardan sağlık hizmetlerine erişim konusundaki başlıca sorunlardan biri devlet hastanelerinde yaşanan randevu sorunu. Azalan hekim sayısı ve artan hasta talebiyle birlikte bazı branşlarda randevu bulmak aylar sürebiliyor. Pandemi sonrası binlerce hekimin emekliye ayrılması ve istifa etmesi, sağlık hizmetlerine erişimi zorlaştıran faktörlerden biri.⁵ OECD verilerine göre Türkiye’de her 1000 kişiye 2 doktor düşmekte ve bu oranla Türkiye OECD ülkeleri arasında son sırada yer almakta.⁶ Bu oran ilk üç sırada yer alan Avusturya’da 5.5, Norveç’te 5.2 ve İspanya’da 4.5’tir. Bu koşullar altında hastane randevusu bulmak zorlaştığı gibi muayene süreleri de kısalıyor. Randevu sorununa çözüm olarak Merkezi Hekim Randevu Sistemi’ndeki randevu aralığının beş dakikaya indirilmesi de sağlık hizmetinin kalitesini olumsuz etkiliyor.⁷ Gençler yalnızca devlet hastanelerinden değil, üniversite bünyesinde öğrencilere yönelik tıbbi birimlerden de randevu bulamadıklarından yakınıyor.

Devlet hastanelerindeki yoğunluk ve randevu bulamama sorununa ek olarak özel hastane ve tıp merkezlerinin pahalılığı, öğrencilerin sağlık sisteminden yararlanmasını imkânsızlaştırıyor. Özellikle psikolojik sağlık hizmetlerine erişimin hem maliyetler hem de randevu bulunamaması nedeniyle öne çıkan sorunlardan biri olduğu gençler tarafından dile getiriliyor.

Sağlık hizmetlerine erişim konusunda toplumsal cinsiyet eşitsizliği kaynaklı sorunlar da yaşandığı gençler tarafından dile getiriliyor. Özellikle LGBTİ+’lar sağlık hizmetlerine erişim ve bu bağlamda kendini ifade edebilme açısından sorunlarla ve baskılarla karşılaştıklarını beyan ediyor.

⁵ <https://www.bbc.com/turkce/articles/czdn7xgzxqo>

⁶ <https://turkiyeporu.com/arastirma/turkiyenin-saglik-karnesi-doktora-erisim-10039/>

⁷ <https://www.diken.com.tr/tb-uyardi-bir-doktor-bes-dakikada-bir-gunde-90-hasta-bakamaz/>

Teknolojik ürünlere erişim ve altyapı eksikliği gençlerin geleceğini olumsuz etkiliyor

Eğitim, meslek ve kişisel gelişim açısından kaçınılmaz olan teknolojik ürünler, büyük ölçüde ithal olduğu için bunlara erişim giderek güçleşmiş durumda. Alım gücü düşüşü nedeniyle en fazla sıkıntı, bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi teknolojik ürünlere erişimde yaşanıyor. Dijital ve elektronik müzik aletlerinde de benzer bir durum söz konusu.

Teknolojik ürünlere erişim temel ihtiyaçlar bağlamında gençlerin en yaygın sorunlarından biri. Teknolojik donanım yetersizliği nedeniyle birçok öğrenci eğitimden mahrum kalıyor veya yeterli eğitimi alamıyor. Bu durum gençlerin hem akademik anlamda hem de istihdam piyasası ve girişimcilik bağlamında uluslararası rekabet kapasitesini kötü etkiliyor. Gençlerin en çok yakındığı sorunlardan biri de internet erişiminin hem pahalı hem de kalitesiz olması. Türkiye OECD ülkeleri arasında en yavaş internet hızına sahip ülke durumunda.⁸

Altyapı ve donanım pahalılığı nedeniyle ekonomik girişimde bulunmak isteyen gençler de güçlük yaşıyor, inovasyon kapasitesi verimli kullanılamıyor. Laboratuvar ekipmanları ve sarf malzemelerine erişimin güçleşmesi özellikle akademik çalışmaları ve araştırma geliştirme çalışmalarını sekteye uğrattıyor. Birçok uygulamalı eğitim ihtiyacı karşılanamıyor.

⁸ <https://www.indyturk.com/node/492086/haber/oecd-ülkeleri-arasında-en-yavaş-internet-türkiyede>

Çözüm Önerileri

Ulaşım

- Şehir içi ulaşımda öğrenci olsun olmasın belli bir yaş sınırı altında gençlere indirimli ulaşım imkânları sağlanabilir. Gençler mezun olduktan sonra hemen iş bulamadıkları veya düşük ücretlere çalışmaya başladıkları halde öğrenci indirimlerinden faydalanamadıkları için ulaşım maliyetlerinin arttığını dile getiriyor. Dolayısıyla öğrenci indiriminin genç indirimi olarak revize edilmesi yoksullaşma karşısında gençlere nefes aldırarak bir uygulama olabilir. Ek olarak gençlere mezuniyet sonrası yaştan bağımsız olarak belirli bir süre daha indirimli ulaşım hakkı tanınması, istihdama katılma sürecinde destekleyici bir uygulama olacaktır.
- Üniversite birimleri arasında öğrencilere özel ücretsiz toplu taşıma araçları yaygınlaştırılabilir. Üniversite öğrencilerinin ulaşım maliyetlerinin azaltılması için üniversite kampüsleri ile barınma ve sosyalleşme alanları bütünlük içinde planlanmalı ve inşa edilmeli. Mümkün olan yerlerde yurtlar kampüs içine ve çevresine taşınabilir.
- Gençlerin sosyal etkinliklere erişimini zorlaştıran etkenlerden biri şehir içi toplu taşıma araçlarının yetersizliği veya çalışma saatlerinin kısıtlı olması. Belli başlı ana güzergâhlardaki toplu taşıma araçlarının çalışma süreleri daha geç saatlere kadar devam ettirilebilir, böylece gençlerin ulaşım için özel araçlara bağımlılığı ve ulaşım giderleri azaltılabilir. Örneğin İstanbul Büyükşehir Belediyesi Cuma ve Cumartesi günleri metro ulaşımının sabaha kadar devam etmesini uygulamasını başlatmıştır. Benzeri uygulamaların yaygınlaşması ilk planda önemli bir adım olacaktır. Sosyal etkinliklere ulaşımın zenginleşmesi ve kolaylaşması gençlerin genel olarak iyi olma haline olumlu katkı yapacaktır.
- Ulaştırma Bakanlığı, gençlerin şehirlerarası seyahatini kolaylaştırmak için karayolu ve havayolu yolcu taşımacılığı firmalarına özel bir vergi indirimi sağlayabilir. Bu adım, ailelerini-arkadaşlarını görmek veyahut turistik amaçlı ziyaretler yapmak isteyen gençler için ulaşım maliyetlerini azaltabilir.
- Genç kadınların şehir içinde güvenli ulaşımını temin etmek için İstanbul'da uygulanan saat 22.00'den sonra durak dışında istediği yerde inebilme uygulaması ülke genelinde yaygınlaştırılabilir.

Barınma

- Devlet yurtlarının sayısı artmalı, kapasiteleri ve barınma koşulları iyileştirilmeli. Devlet yurtlarında asgari sağlıklı barınma koşullarının çerçevesini çizen bir mevzuat oluşturulmalı ve bu mevzuata uygun olmayan barınma koşulları ortadan kaldırılmalı. Örneğin bir öğrencinin barınması için gerekli asgari oda büyüklüğü metrekare cinsinden tanımlanabilir, böylece dar alanlarda fazla sayıda öğrencinin barındırılması uygulamalarına son verilebilir.
- Üniversite çevrelerinde mülkiyeti kamuya ait olacak şekilde öğrencilere yönelik toplu konutlar inşa edilebilir. Yerel yönetimlerle işbirliği içinde inşa edilecek konutlarla öğrencilere uygun fiyatlı barınma imkânı sağlanabilir. Bu konutlara sunulacak elektrik, doğalgaz, internet gibi altyapı hizmetlerinde sağlanacak maliyet avantajlarıyla öğrencilerin giderlerinin azaltılması mümkün olabilir.
- Emlak piyasasındaki artışların vergilendirme yoluyla belli ölçüde kontrol altına alınması da barınma sorununun çözümüne katkı sunacaktır. Birden fazla evi olanların ev sayısına göre artan oranla

vergilendirilmesi veya kiraya verilmeyen, boş tutulan evler için ilave vergi tedbirlerinin uygulanması kira giderlerinin azalmasını teşvik edebileceği gibi gençlerin ev kiralayabilme konusunda uğradığı çevre baskısı ve ayrımcılığın azaltılmasına da yardımcı olacaktır. Boş ev vergisi olarak adlandırılan uygulamanın Kanada'nın British Columbia eyaletinde uygulanmasıyla üç yıl içerisinde boş ev sayısı %26 oranında azalmıştır. Başarılı uygulama ülkenin diğer eyaletlerinde de hayata geçirilmeye çalışılırken İrlanda da aynı uygulamayı hayata geçirmeye hazırlanmaktadır.⁹

- Öğrenci burs ve kredilerine, konut kiralayan öğrencilere özel olarak şehre göre belirlenecek oranlarda kira yardımı eklenebilir.

Beslenme

- Beslenme yetersizlikleri gençlerin fizyolojik ve psikolojik gelişimleri ile iyi olma hallerine olumsuz etki etmektedir. Yurtlarda ve kampüslerde sunulan yemeklerin sürekli olarak uzman denetiminden geçmesi, beslenme ihtiyaçlarına uygun olup olmadığının kontrolü ve bu işe daha fazla bütçe ayrılması gerekmektedir.
- Yetersiz burs ve kredi desteği gençlerin beslenme güçlükleri yaşamasına neden olabilmektedir. Burs ve kredi miktarları, hükümet tarafından alım gücü düşüşünü önleyecek şekilde yeniden düzenlenmeli, bölgesel kategorilere ayrılmış burs ve kredi oranları belirlenmeli. Şehrin ortalama gider hesabına göre burs oranları değişebilir.
- Yurt ve üniversite yemekhanelerinde vegan beslenen öğrenciler için vegan yemek seçenekleri sunulabilir.

Sağlık ve Hijyen

- Öğrenciler için üniversite bünyesinde sunulan tıbbi hizmetler geliştirilip yaygınlaştırılabilir. Medikososyal merkezlerinin kapasitesi artırılabilir, hizmet alanları çeşitlendirilebilir. Böylece öğrencilerin hastanelerde randevu bulamadığı için sağlık hizmetlerinden mahrum kalması önenebileceği gibi hastaneler üzerindeki hasta yükü de kısmen azaltılabilir. Yine üniversite hastanelerinde ilgili üniversitenin öğrencileri için randevu ve muayene kolaylıkları sağlanabilir.
- 15-30 yaş aralığındaki gençlere ücretsiz psiko-sosyal destek sağlayan birimlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bakanlıklar ile yerel yönetimler ve üniversitelerin işbirliği halinde bu birimlerin yaygınlaştırılması için birlikte çalışması sağlanabilir.
- Hijyenik ped gibi kişisel hijyen ve temel sağlık ürünlerine ulaşımı kolaylaştıracak önlemler alınmalı, ihtiyacı olan gençler için ücretsiz temin edilmeli. Bu amaçla ihtiyacı olan genç kadınlara temel hijyen ve sağlık harcamaları için belirli bir bakiye tanımlanacak sağlık kart uygulaması geliştirilebilir.
- Özellikle genç kadınlar açısından kanser hastalığını önlemek için büyük öneme sahip HPV aşısının ücretsiz ve yaygın şekilde yapılabilmesi için gerekli mevzuat düzenlemesi yapılabilir, aşının yaygın temini için bütçe oluşturulabilir ve aşıyla ilgili toplumsal farkındalık yaratmak için bilgilendirme ve eğitim faaliyetleri düzenlenebilir.

⁹ <https://www.haberturk.com/kanada-da-ek-vergi-uygulamasi-bos-ev-sayisini-dusurdu-bos-ev-vergisi-nasil-uygulaniyor-3539374-ekonomi>

Teknolojik Ekipman ve Altyapı

- Teknolojik ürünlerde vergiler düşürülmeli, öğrenciler için teknolojik ürünlerde ÖTV (Özel Tüketim Vergisi) tamamen kaldırılmalı.
- Kamu bankaları eliyle gençler için bilgisayar ve ilgili donanımı edinmeyi kolaylaştıracak özel kredi paketleri oluşturulabilir.
- İnternet altyapısı yaygınlaştırılmalı ve güçlendirilmeli. Daha ucuz ve kaliteli internet sağlanmalı. Yurtlarda ve üniversitelerde öğrencilere sunulan internet altyapısı geliştirilmeli. Bir bütün olarak internet altyapısının geliştirilmesi için bir devlet politikası ve tutum belgesi oluşturulabilir. Teknolojik altyapının ve internetin geliştirilmesini ülke kalkınmasının ve eğitimin merkezine koyan Estonya, 2018 PISA testlerinde Avrupa'da en yüksek puanları alarak birinci olmuştur. Eğitim sistemini dijitalleştirme politikasının ve ülkenin her yerinde ücretsiz internet erişiminin olmasının Estonya'nın eğitimdeki başarısı üzerinde belirleyici olduğu belirtilmektedir.¹⁰ Gençlerin internete erişimini kolaylaştırmak için belirlenecek yaş aralığına daha ucuz internet hizmeti sunulmasını sağlayacak teşvik ve vergi avantajları oluşturulabilir.
- Özellikle teknoloji alanına yatırım yapan genç girişimcilerin vergi yükü azaltılmalı. Gençlerin teknolojik yatırım fikirlerinin hayata geçirilmesi için kuluçka merkezleri yaygınlaştırılabilir.

Diğer

- Öğrenci kartları standartlaşmalı, ülke genelinde aynı işlevlere (indirimli ulaşım, sosyal ve kültürel etkinliklerden indirimli faydalanma, belirlenen kurumlarda temel ihtiyaçlara yönelik indirimli alışveriş vb.) sahip olmalı. Sosyal ve kültürel etkinlikler için öğrenci kartına tanımlanmış burslar sağlanabilir.
- Sınav harçları düşürülmeli. Sınava ilk giriş ücretsiz yapılabilir, sonraki girişler ücretli olabilir. Lise ve üniversite eğitiminin yanı sıra spor ve sanatta başarılı olan öğrencilere sınav bursları sağlanabilir, genel olarak uluslararası sınavlar için kısmi burs yardımları yapılabilir.
- Öğrencilerin temel ihtiyaçları için gerekli maddi kaynağı yaratabilmeleri amacıyla özel sektörün yanı sıra belediyeler ve üniversitelerde de yarı-zamanlı iş olanaklarının yaygınlaştırılması sağlanabilir. Bu işlerde çalışacak gençler maddi ihtiyaç durumuna göre tespit edilip önceliklendirilebilir.

¹⁰ <https://advist.eu/estonyada-yazilim-ve-dijitallesme/>

Siyasi Partiler için Politika Önerileri

- Şehir içi ulaşımda öğrenci olsun olmasın belli bir yaş sınırı altında gençlere indirimli ulaşım imkânları sağlanabilir. Öğrenci indirimi genç indirimi olarak revize edilebilir. Gençlere mezuniyet sonrası yaştan bağımsız olarak belirli bir süre daha indirimli ulaşım hakkı tanınabilir.
- Üniversite birimleri arasında öğrencilere özel ücretsiz toplu taşıma araçları yaygınlaştırılabilir. Üniversite öğrencilerinin ulaşım maliyetlerinin azaltılması amaç olmalıdır. Kampüsler bu amaca göre yeniden tasarlanmalıdır.
- Belli başlı ana güzergâhlardaki toplu taşıma araçlarının çalışma süreleri daha geç saatlere kadar devam ettirilebilir. Cuma ve Cumartesi günleri ana hatlar sabaha kadar devam edebilir.
- Ulaştırma Bakanlığı, gençlerin şehirlerarası seyahatini kolaylaştırmak için karayolu ve havayolu yolcu taşımacılığı firmalarına özel bir vergi indirimi sağlayabilir.
- Genç kadınların şehir içinde güvenli ulaşımını temin etmek için saat 22.00'den sonra durak dışında istediği yerde inebilme uygulaması ülke genelinde yaygınlaştırılabilir.
- Devlet yurtlarında asgari sağlıklı barınma koşullarının çerçevesini çizen bir mevzuat oluşturulmalı ve bu mevzuata uygun olmayan barınma koşulları ortadan kaldırılmalı.
- Üniversite çevrelerinde mülkiyeti kamuya ait olacak şekilde öğrencilere yönelik toplu konutlar inşa edilebilir. Bu konutlara sunulacak elektrik, doğalgaz, internet gibi altyapı hizmetleri indirimli sunulabilir.
- Birden fazla evi olanların ev sayısına göre artan oranla vergilendirilmesi veya kiraya verilmeyen, boş tutulan evler için ilave vergi tedbirlerinin uygulanması kira giderlerinin azalmasını teşvik edebilir.
- Öğrenci burs ve kredilerine, konut kiralayan öğrencilere özel olarak şehre göre belirlenecek oranlarda kira yardımı eklenebilir.
- Yurtlarda ve kampüslerde sunulan yemeklerin sürekli olarak uzman denetiminden geçmesi, beslenme ihtiyaçlarına uygun olup olmadığının kontrolü ve bu işe daha fazla bütçe ayrılması gerekmektedir.
- Burs ve kredi miktarları, hükümet tarafından alım gücü düşüşünü önleyecek şekilde yeniden düzenlenmeli, bölgesel kategorilere ayrılmış burs ve kredi oranları belirlenmeli.
- Öğrenciler için üniversite bünyesinde sunulan tıbbi hizmetler geliştirilip yaygınlaştırılabilir. Medikososyal merkezlerinin kapasitesi arttırılabilir, hizmet alanları çeşitlendirilebilir. Üniversite hastanelerinde ilgili üniversitenin öğrencileri için randevu ve muayene kolaylıkları sağlanabilir.
- 15-30 yaş aralığındaki gençlere ücretsiz psiko-sosyal destek sağlayan birimlerin yaygınlaştırılması sağlanabilir.
- İhtiyacı olan genç kadınlara temel hijyen ve sağlık harcamaları için belirli bir bakiye tanımlanacak sağlık kart uygulaması geliştirilebilir.
- Genç kadınlar açısından kanser hastalığını önlemek için büyük öneme sahip HPV aşısının ücretsiz ve yaygın şekilde yapılabilmesi için gerekli mevzuat düzenlemesi yapılabilir.
- Teknolojik ürünlerde vergiler düşürülmeli, öğrenciler için teknolojik ürünlerde ÖTV (Özel Tüketim Vergisi) tamamen kaldırılmalı.
- Kamu bankaları eliyle gençler için bilgisayar ve ilgili donanımı edinmeyi kolaylaştıracak özel kredi paketleri oluşturulabilir.
- Daha ucuz ve kaliteli internet sağlanmalı. Yurtlarda ve üniversitelerde öğrencilere sunulan internet altyapısı geliştirilmeli. Bir bütün olarak internet altyapısının geliştirilmesi için bir devlet politikası ve

tutum belgesi oluşturulabilir. Gençlerin internete erişimini kolaylaştırmak için belirlenecek yaş aralığına daha ucuz internet hizmeti sunulmasını sağlayacak teşvik ve vergi avantajları oluşturulabilir.

- Teknoloji yatırımları için vergi yükü azaltılabilir, genç girişimcilerin fikirleri için kuluçka merkezleri yaygınlaştırılabilir.
- Sınav harçları düşürülmeli. Sınava ilk giriş ücretsiz yapılabilir, uluslararası sınavlar için burs sağlanabilir.
- Sosyal ve kültürel etkinlikler için öğrenci kartına tanımlanmış burslar sağlanabilir.

Yukarıdaki öneriler “Gençliğin Yüzleri” kapsamında; gençler için, gençler öncülüğünde gerçekleştirilen bir kamusal tartışmanın sonucunda ortaya çıkmıştır. 8 şehirden 693 gencin katılımıyla gerçekleştirilen bu kamusal tartışma sonucunda çıkan çözüm önerileri; gençlerin siyasi partilerden beklentilerini göstermekte ve gençlerin eşit yurttaşlar olarak karar alma süreçlerinde yer alma istekliliklerini de ortaya koymaktadır.

“Gençliğin Yüzleri” olarak siyasi partilerden talebimiz; gençler tarafından, gençlerin sorunlarına çözüm üretmek için yürütülen bu kamusal tartışmaya dahil olmaları ve bu tartışmanın büyümesine ve derinleşmesine katkıda bulunmalarındır. Gençlerin sorunlarına çözüm bulmak isteyen siyasi partiler, çözümlerin arandığı kamusal tartışmaları gençlerle birlikte tasarlamalı ve tüm gençlerin bu kamusal alana güven içinde katılmasını sağlayacak bir şeffaflık içerisinde yürütmeleridir.